

УДК 378.14

О.О. Дереза, к.т.н, доцент, С.В. Дереза, ст. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті розглядається аналіз вирішення проблем і протиріч при впровадженні дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти.

Ключові слова: дистанційна форма навчання, заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти, комп'ютерні комунікації, навчальний процес.

Постановка проблеми. Довгі роки здобувачі вищої освіти вчилися за старою традиційною схемою: відвідування всіх пар, з подальшими заліками та іспитами, або самостійне навчання з обов'язковими підсумковими сесіями. Простіше кажучи навчалися очно або заочно. Ось тільки 2020 рік вніс в навчальний процес суттєві корективи. Причина цього COVID-19, відомий в народі, як «коронавірус». Всі заклади вищої освіти в спішному порядку почали переходити на дистанційні форми навчання. Почався новий інформативний етап в процесі отримання знань та в спілкуванні «викладач - студент» [1-3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми впровадження дистанційної форми навчання у закладах вищої освіти висвітлюються в працях Вишнівського В.В., Гніденко М.П., Гайдуря Г.І., Ільїна О.О., Бикова В.Ю., Гриценчука О.О., Жук Ю.О. Кюрчева В.М. та багатьох інших дослідників [1-5,6].

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз процесу впровадження дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу досліджень. Інформатизація освіти взагалі і вищої, зокрема, є одним з ключових умов успішного розвитку процесу інформатизації суспільства. Однак наслідком стрімкого розвитку новітніх інформаційних технологій в світі стала нова соціальна економічна проблема - інформаційне нерівність. Дистанційна освіта може вирішити проблеми диспропорції в сфері інформатизації. Будучи фактично формою заочної форми освіти, дистанційна освіта передбачає набагато більше часу спілкування між викладачем і студентом, навіть при тому, якщо вони розділені територіально. Це стало можливим за допомогою сучасних телекомунікаційних технологій і Інтернету. Саме це дозволяє значно підвищити ефективність навчання і залучити значно більшу кількість здобувачів вищої освіти для навчання [7-10].

Реалії сучасного розвитку суспільства свідчать, що дистанційні технології широко впроваджуються в освіту і основним двигуном цього процесу є вища школа. З історії розвитку дистанційної освіти в Україні відомо, що провідні вищі навчальні заклади України першими ввели дистанційну

форму навчання і сьогодні можна дистанційно отримати широке коло спеціальностей [11,12].

Дистанційна форма навчання дозволяє не тільки вчитися, а й підвищувати кваліфікаційний рівень студентів; дозволяє скоротити або продовжити час навчання на свій розсуд; надає можливість займатися освітою в будь-якому місці, де є комп'ютер; дозволяє студенту виконувати завдання в зручний для нього час, в тому темпі, який він для себе обрав в межах встановлених термінів проведення навчання; сприяє пошуківленню навчання завдяки застосуванню мультимедійних ефектів; відкриває доступ до більшого обсягу матеріалу через бібліотеки мережі; надає можливість для отримання високих результатів рейтингу за допомогою системи самотестування і можливість роз'яснення незрозумілих тем викладачем, шляхом проведення відео-конференцій, електронних обговорень тощо. При дистанційному навчанні головним критерієм в отриманні освіти стає критерій пошуку саме тих знань, які відповідають майбутній професійній діяльності та допоможуть у вирішенні конкретних професійних завдань. Це і є однією з причин, по якій дистанційне навчання дозволяє здійснити перехід від предметного принципу отримання освіти до створення інтегрованих навчальних курсів, що дають цілісну картину професійної діяльності [13,14].

Дистанційна форма навчання на основі комп'ютерних комунікацій (технології eLearning) забезпечує можливість залучення до навчального процесу великої кількості людей, дозволяє вести навчання без відриву від виробництва, а також оперативно оновлювати навчальний контент, забезпечує постійний контакт між викладачем і студентом, зручний доступ до електронних навчальних матеріалів, регулярне комп'ютеризоване тестування знань в дистанційному режимі, проведення дискусій між територіально віддаленими учасниками; сприяє індивідуалізації процесу навчання з урахуванням професійних потреб і особливостей слухачів. Для дистанційної форми навчання характерна висока рентабельність і менша, в порівнянні з традиційними формами, ціна освітніх послуг. Хоча дистанційна форма навчання вимагає значних початкових інвестицій, в подальшому, зі збільшенням кількості слухачів, витрати будуть залишатись практично незмінними.

Ефективність дистанційного навчання залежить від того, наскільки регулярно навчається студент [9]. Послідовне виконання віртуальних практичних і лабораторних робіт, контрольних-діагностичних тестових завдань, підтримка з боку викладача-координатора забезпечує планомірне засвоєння знань. Висока якість дистанційної освіти забезпечується, насамперед, актуальністю, повнотою і систематичністю мультимедійного освітнього контенту, наданого слухачам за допомогою найсучасніших інформаційних технологій і телекомунікацій, а також якістю підготовки професорсько-викладацького складу, який систематично займається самоосвітою, підвищує свою кваліфікацію і проходить атестацію. На якісні характеристики системи дистанційного навчання у закладі вищої освіти

впливає також ефективність електронних інформаційних систем адміністрування, які забезпечують дистанційний навчальний процес, високі характеристики засобів навчання та комунікацій, що відповідають сучасному світовому рівню розвитку освітніх технологій; а також систематичний контроль якості навчання внутрішніми і зовнішніми експертами.

Ефективність дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти полягає в тому, що можливість навчатися дистанційно не обмежує можливості вчитися і вдосконалюватися у професійній діяльності під час роботи на підприємстві. Цей рівень освіти більшість студентів вважають цілком достатнім і можливим для здійснення своїх життєвих планів. Сьогодні випускники, що навчалися дистанційно, вище оцінюють престиж набутою професією. Іноді вони зазнають деяких труднощів, але в той же час вони є краще адаптованими в професійній сфері. Разом з впровадженням дистанційного навчання ростуть якісні характеристики фахівців, які відрізняються тільки позитивними моментами - впевненістю у власних силах, легкої адаптацією в колективі, умінням самонавчатися.

Незважаючи на переваги дистанційного навчання та вагомі результати роботи закладів вищої освіти України в реалізації дистанційної форми навчання, її поширення гальмується через деякі проблеми, а саме:

- недостатньо досконала законодавча база України щодо широкого впровадження дистанційної форми навчання;
- недостатнє фінансування для забезпечення матеріальної бази вищих навчальних закладів для впровадження дистанційної форми навчання;
- низьке фінансування робіт з розробки та впровадження дистанційних технологій у закладах вищої освіти;
- упередженість і консерватизм до дистанційної форми навчання деяких викладачів;
- недостатність державної підтримки процесу розвитку дистанційної освіти в Україні;
- заклади вищої освіти використовують різні моделі, технології та форми організації і використання освітніх контентів, що ускладнює обмін позитивними результатами і досягненнями.

Крім того, бурхливий розвиток комп'ютерних технологій, глобалізація освітнього ринку і значна перевага іноземних дистанційних освітніх продуктів та технологій, в порівнянні з вітчизняними, є джерелом виникнення складної проблеми - міжнародної конкуренції освітніх установ і організацій. В умовах, обумовлених технічним відставанням України та фінансовою кризою вищих навчальних закладів, конкурувати із зарубіжними установами, що надають послуги дистанційного навчання, вітчизняним університетам досить складно. Тобто може наступити той час, коли український студент буде частіше вибирати дистанційну освіту, яка пропонується закордонними вищими навчальними закладами.

З метою їх успішного вирішення необхідна реалізація наступних першочергових заходів і напрямків:

- на основі досліджень освітніх моделей, науково-методичних то дидактичних напрацювань закладу вищої освіти в області дистанційної освіти подальша розробка і реалізація програми дистанційної освіти;

- формування необхідної нормативно-правової бази, що забезпечить повну легітимність використання технологій дистанційної освіти; викорінення протиріч в законодавстві про освіту в Україні, приведення його у відповідність з об'єктивними поглядами і тенденціями розвитку дистанційних форм навчання;

- стандартизація якісних параметрів освітнього процесу, що відповідає міжнародним стандартам у цій галузі, а також дозволить розвивати різні підходи і технології дистанційної освіти;

- розробка наукових основ, що забезпечують інноваційність і послідовність дистанційних форм і рівнів освіти, програм і навчальних планів;

- наукове обґрунтування ринку навчальної літератури, комп'ютерних та мультимедійних баз даних, виключення можливості його монополізації;

- створення варіативних методик з дистанційного навчання для здобувачів з різними рівнями здібностей;

- забезпечення переходу до інтерактивних методів і практичної спрямованості дистанційного навчання;

- формування основ уніфікації засобів комунікацій і формування освітнього простору, що дозволить закладам вищої освіти здійснювати взаємовигідний обмін передовими досягненнями в області дистанційної освіти;

- створення системи підтримки проєктів, нововведень в технології дистанційної освіти.

Серед недоліків дистанційної форми навчання можна виділити наступні:

- відсутність очного спілкування викладача і студента - не всі студенти можуть бути самодисциплінованими і самосвідомими, на високому рівні здійснювати самостійну навчальну діяльність;

- якість навчання за допомогою дистанційних технологій безпосередньо залежить від хорошої технічної оснащеності;

- при відсутності суворого контролю і потрібної апаратно-програмної підтримки у студентів з'являється спокуса замінити себе на іншу особу, більш обізнану в навчальній дисципліні, що вивчається для складання контрольних завдань, заліків або іспитів;

- проблема забезпечення самостійної роботи, яка має дві сторони: з одного боку, студенти, які не мають достатнього досвіду самостійної роботи, звичка до групового навчання, а з іншого - недостатнє організаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів;

- недостатньо розвинене вміння здійснювати комунікацію на відстані як у студентів, так і у викладачів і в зв'язку з цим виникнення проблеми появи комунікативного бар'єру та відсутності психологічного комфорту учасників дистанційного навчання.

Низькі теоретичні обґрунтування проблеми дистанційного навчання,

виявляються при: відсутності чітких цілей навчання і необхідних початкових вимог до студента для роботи в цій системі; слабкому рівні системи контролю його знань; відсутності вимог до змісту дистанційних курсів та навчально-методичного забезпечення; відсутності централізованого планування і чіткості в оперативному регулюванні процесом розвитку навчально-методичного комплексу в інформаційному напрямку; слабкому економічному механізмі стимулювання навчальної та науково-методичної активності викладачів у сфері інноваційних навчальних технологій; слабкій базі нормативних документів і галузевих стандартів, що визначають склад і зміст навчально-методичного комплексу дистанційної освіти; прихильності до традиційних технологій навчання і комп'ютерофобії частини професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти.

Однією з головних перешкод у поширенні дистанційного навчання в нашій країні є ситуація, коли внутрішня культура освіти визнає переважно традиційне аудиторне навчання. Важливо підкреслити, що система дистанційного навчання не являється протиборчою щодо існуючих очної та заочної форм навчання і не заперечує наявні освітні тенденції. Вона природним чином інтегрується в ці системи, доповнюючи і розвиваючи їх, і сприяє створенню мобільного освітнього середовища.

Висновки. На даний час дистанційна форма навчання ще не може повністю замінити традиційну систему, хоча в неї є значний потенціал розвитку альтернативних технологій навчання. Незважаючи на проблеми і протиріччя, дистанційне навчання широко впроваджується у вищу школу, вченими розробляються його методичні та методологічні основи, а фахівцями з інформаційних технологій - програмні засоби його реалізації.

Список використаних джерел.

1. Кюрчев В.М. Організаційні форми дистанційного навчання і специфіка їх застосування в ТДАТУ. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 144–151.

2. Дистанційне навчання URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання

3. Скляр Р.В., Скляр О.Г. Технологія інтерактивного навчання. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2013. Вип. 16. С. 155–158.

4. Впровадження в навчальний процес елементів дистанційного навчання із застосуванням платформи Moodle URL: <http://conference.spkneu.org/2015/03/vprovadzheniya-v-navchal-nij-protses-elementiv-distantsijnogo-navchannya-iz-zastosuvannyaam-platformi-Moodle/>

5. Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Ільїн О.О.: Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів, Навчальний посібник Київ. 2014

6. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного

процесу: інноваційні засоби технології: монографія / В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. Київ: Атіка, 2005. С. 77–140.

7. Болтянський О.В. Напрями професійного саморозвитку викладачів аграрних закладів вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 174–179.

8. Болтянський О.В., Болтянська Н.І. Проведення експертизи якості знань в системі підготовки бакалаврів у ТДАТУ. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2018. Вип. 21. С. 36–40.

9. Болтянський О.В. Застосування інноваційних технологій при викладанні у сучасному вищому навчальному закладі, як фактору формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2017. Вип. 20. С. 39–42.

10. Дереза О.О., Дереза С.В. Засоби і методи навчання професійним дисциплінам в технічному закладі вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2019. Вип. 22. С. 202-210.

11. Болтянська Н.І., Болтянський О.В. Удосконалення виховної роботи куратора у закладах вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 144–151.

12. Дереза О.О., Дереза С.В. Формування спрямованості на орієнтоване навчання в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів для професійно-технічних закладів освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2016. Вип. 19. С.144-150.

13. Болтянська Н.І. Інноваційний університет як інструмент інтеграції України в європейській освітній і науковий простір. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С. 116–121.

14. Скляр Р.В. Моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти в закладах вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2019. Вип. 22. С. 40-45.

Dereza O., Dereza S. Analysis of the process of implementation of distance form of education in higher education institution

Summary. The article considers the analysis of solving problems and contradictions in the introduction of distance learning in higher education.

Key words: distance learning, higher education institution, higher education seeker, computer communications, educational process.